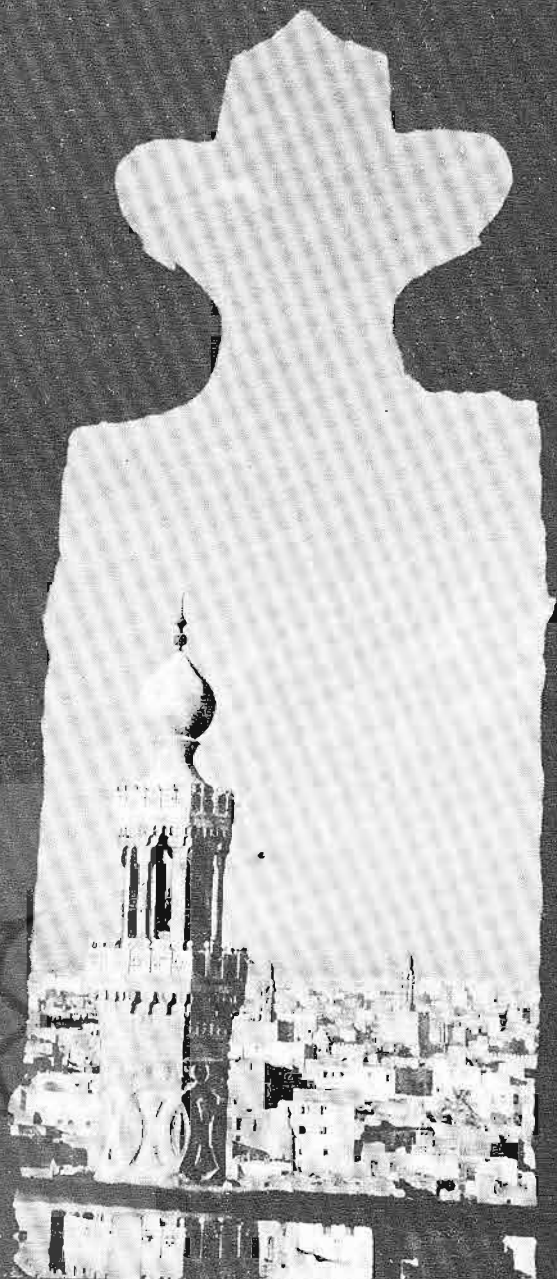

قاهره شهری هزار ساله

«پس از آنکه فرعون متس در پنج هزار سال پیش دلتا را به تصرف درآورد و شمال و جنوب را متحد کرد القبط تا به امروز همان القبط باقی مانده است. و قاهره قلب القبط است. القبط را به عربی مصر می‌گویند و قرن‌هاست که مصر نامی است که توده مردم به پایتخت داده‌اند. بدین ترتیب این دو را حقا باید یکی دانست زیرا در این شهر بزرگ است که می‌توان سنتز گذشته القبط را یافت.»

ثروت عکاشه
وزیر فرهنگ جمهوری
متحدہ عربی

Photo © Abdel Fattah Eid, Le Caire

نوشته عبدالرحمن زکی

رومی بود و خرابه‌های آن هنوز عظمتی به‌بخش قدیمی قاهره می‌بخشد، تسخیر کرد و در شمال آن اردوگاه خود الفسطاط را مستقر ساخت.

بعدها حکومت‌های دیگر، مراکز اداری جدیدی در سمت شمال بوجود آوردند ولی فسطاط گهواره واقعی قاهره بوده است. پایتخت مصر در ساحل شرقی رود نیل قرار دارد و جانشین ممفیس باستانی است که در ساحل غربی این رود بنا شده بود. در قرن نهم احمد بن طولون که مسجدش هنوز بریاست، القفای را در شمال شرقی فسطاط بنانید.

معدلك نام قاهره و آغاز درخشش آن مربوط به دوره فاطمیان است که سلسله‌یی با مذهب شیعه اسمعیلی بودند وادعا می‌کردند که از اولاد فاطمه (ع) دختر پینمبرند.

تمدن اسلامی از نظر شهرهایی که بوجود آورده است معروفیت دارد. وقتی به این تمدن می‌اندیشیم، نخست آن شهرها بخاطر می‌آیند: قروه، قاهره، دمشق، حلب، بغداد، بخارا و سمرقند. فهرست این شهرها مفصل است لیکن هیچ يك شهرت قاهره را ندارد.

قاهره که از همان صدر اسلام پایتخت مصر بود، همواره نه تنها دژ اسلام بلکه گنجینه آثار اسلامی نیز بوده و هست زیرا يك سلسله از شاهکارهای هنر اسلامی در این شهر قرار دارد.

تاریخ قاهره از وقتی شروع می‌شود که عمرو بن العاص در زمان خلافت عمر در ۶۴۱ از عربستان به مصر تاخت و آنجا را به تصرف درآورد. عمرو دژ بابل را که ساختمانی مصری-

عبدالرحمن زکی یکی از مصرشناسان بزرگ درباره تاریخ اسلامی و باستان‌شناسی و تاریخ قرون وسطای قاهره است و در این رشته، تحقیقات متعددی انجام داده است. او صاحب آثار گوناگونی است: «دژ علاءالدین»، «قاهره از جوهر تاجرتی» و «دائرة المعارف قاهره» (این آثار به زبان عربی هستند). او در مؤسسه باستان‌شناسی اسلامی قاهره به تدریس موزه‌داری مشغول است و در کمیته بررسی تمدن‌ها در فرهنگستان زبان عربی عضویت دارد. تهیه و تدوین «دائرة المعارف عربی از ۱۹۶۰ تا ۱۹۶۸» زیر نظر او انجام می‌شود.

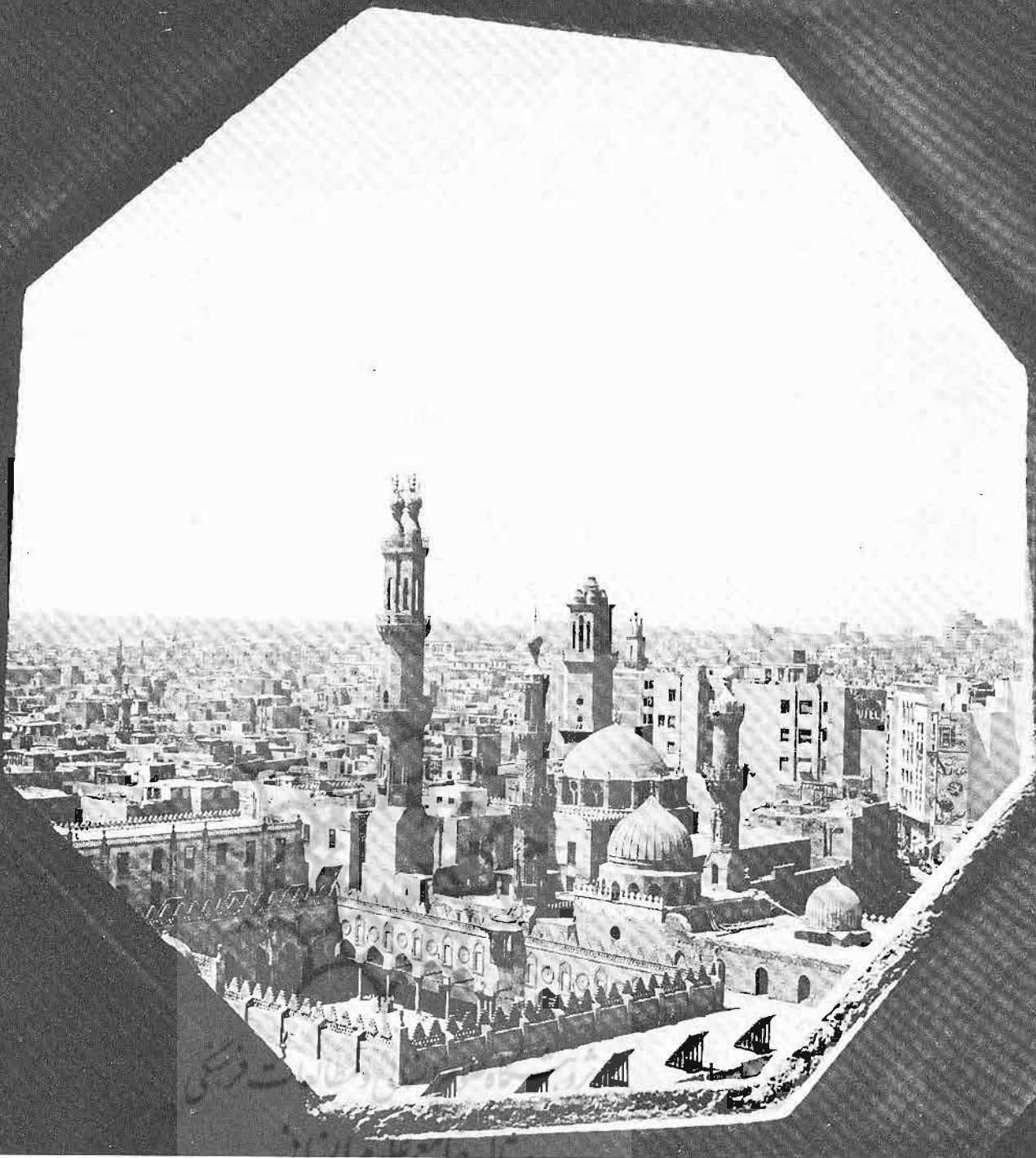

Photo ©
Paul Almasy Paris

آنجا نداشتند، ممنوع بود. پیش‌بینی شده بود که در این شهر در قصر برای خلیفه و خانواده‌اش، دفاتری برای ادارات، سربازخانه‌هایی برای پادگان شهر، خزانه‌داری، زرادخانه، اصطبل و غیره ساخته شود.

همین که دیوارها سر برکشیدند، جوهر دست به ساختمان یک مسجد بزرگ زد. در سوم آوریل ۹۷۰ مسجد الازهر (درخشان) که هنوز باعث فخر و غرور اسلام است، بنیان نهاده شد.

این بنا در ۲۴ ژوئن ۹۷۲ پایان یافت و در ۹۸۸ در اختیار طلاب قرار گرفت و از آن پس به محلی مبدل شد که هنوز هم هست. مقر یکی از بزرگترین دانشگاه‌های اسلامی. در آن زمان هم مثل امروز طلابی که از کشورهای بقیه در صفحه بعد

مربعی به ضلع تقریباً ۱۳۰۰ متر، ترسیم گشت. ضلع شمالی به طرف فسطاط و ضلع شرقی در امتداد ترعه قدیمی قرار داشت که الخلیج نامیده می‌شد. ضلع غربی روبروی ارتفاعات مقطم بود و راه آسیا در بیابانی واقع در شمال این منطقه شروع می‌شد.

در اصل دیوارهای حصار با هفت دروازه خود، از خشت خام ساخته شده بود. سه دروازه بسیار زیبای سنگی و بقایای حصارهایی که اکنون به‌جا مانده است جزء ساختمان سنگی عظیمی محسوب می‌شدند که یک قرن بعد با تغییر جهتی مختصر، توسط وزیر اعظم، بدر الجمالی ساخته شد.

قاهره یک شهر سلطنتی بشمار می‌رفت و ورود به آن برای کسانی که کاری رسمی در

عبیداله المهدی که خود را از اولاد فاطمه می‌دانست در شهر قیروان، تونس مستقر شد (سال ۹۱۰). مصر سال ۹۶۹ توسط جوهر وزیر و فرمانده لشکریان المعز خلیفه فاطمی، به تصرف درآمد. به‌زودی پایتخت امپراتوری فاطمی به شهر جدید که توسط جوهر بنا شده بود، انتقال یافت و جوهر به این شهر القاهره (پیروزمند) نام داد.

جوهر در فوریه ۹۶۹ در قیروان در راس صدهزار سپاهی با آذوقه و تجهیزات فراوان حرکت کرد. در ۹ ژوئیه همان سال فسطاط تسلیم شد و قوای فاطمی در شش‌زار شمال شهر مستقر گردید.

همان شب حدود یک‌شهر جدید که می‌بایست در عین حال کاخ و حصاری باشد به شکل

قاهره شهر هزار ساله (بقیه)

مختلف دنیای مسلمان می‌آمدند در آنجا جمع می‌شدند تا از محضر علمای اعلام که درباره قرآن، کلام، حدیث، فقه، صرف و نحو، منطق و غیره مستفیض گردند.

پس از دوره صلاح‌الدین، الازهر مشهورترین مراکز تعالیم اسلامی شد. دانشگاهی با معروفیت جهانی و مقامی غیر قابل رقابت.

شهر قاهره فقط چند سال پس از بنایش چنان درخشندگی یافت که المقدسی، سیاح عرب، در ۹۸۵ نوشت: «بغداد در قدیم شهری مشهور بود ولی امروزه کاملاً از هم پاشیده و عظمتش از میان رفته است. در آنجا من نه هیچ احساس لذتی کردم و نه چیزی یافتیم که قابل تحسین باشد.»

قاهره امروز، همان مقامی را دارد که بغداد در گذشته داشت و من هیچ شهر اسلامی را سراغ ندارم که چنین با عظمت باشد.»

در واقع قاهره در آن زمان یک شهر ساده نبود که مقرر حکومت دست نشانده خلیفه عباسی باشد، بلکه پایتخت امپراتوری مستحکمی بود که به سهولت با امپراتوری عباسی به رقابت برمی‌خاست و در ناحیه مدیترانه قدرتی بشمار می‌رفت که تمام حریفان را در شرق و غرب دچار مشکل ساخته بود.

مصر به علت قدرت دریایی و روابط متعدد فاطمیان، به جرگه نیروهای سیاسی این منطقه وارد شد. این عوامل به اضافه فرزاندگی سیاسی فاطمیان، به قاهره هم‌چنین امکان داد

تا به مرکز تجارتی بی‌سابقه‌ی مدخل شود. نویسندگان و سیاحان به زحمت می‌توانستند تمام عظمت شهر را - که دو قصرش طبعاً گل سر سبد آن بود - به قالب کلمات درآورند.

این دو بنا توسط میدانی از هم جدا می‌شد: میدان بین‌القصرین و امروز این نام کوچک‌ی بی است که در دو طرف آن چندین مسجد عالی و تازه ساز قرار دارند. در این میدان معمولاً رژه نظامی و مراسم بزرگ برگزار می‌شد.

در سمت شرق، قصر المعز قرار داشت و در سمت غرب قصری که پسر او العزیز بنا کرده بود. این قصر بر باغ غفور (نام یکی از پادشاهان پیشین) مشرف بود و این باغ در آن

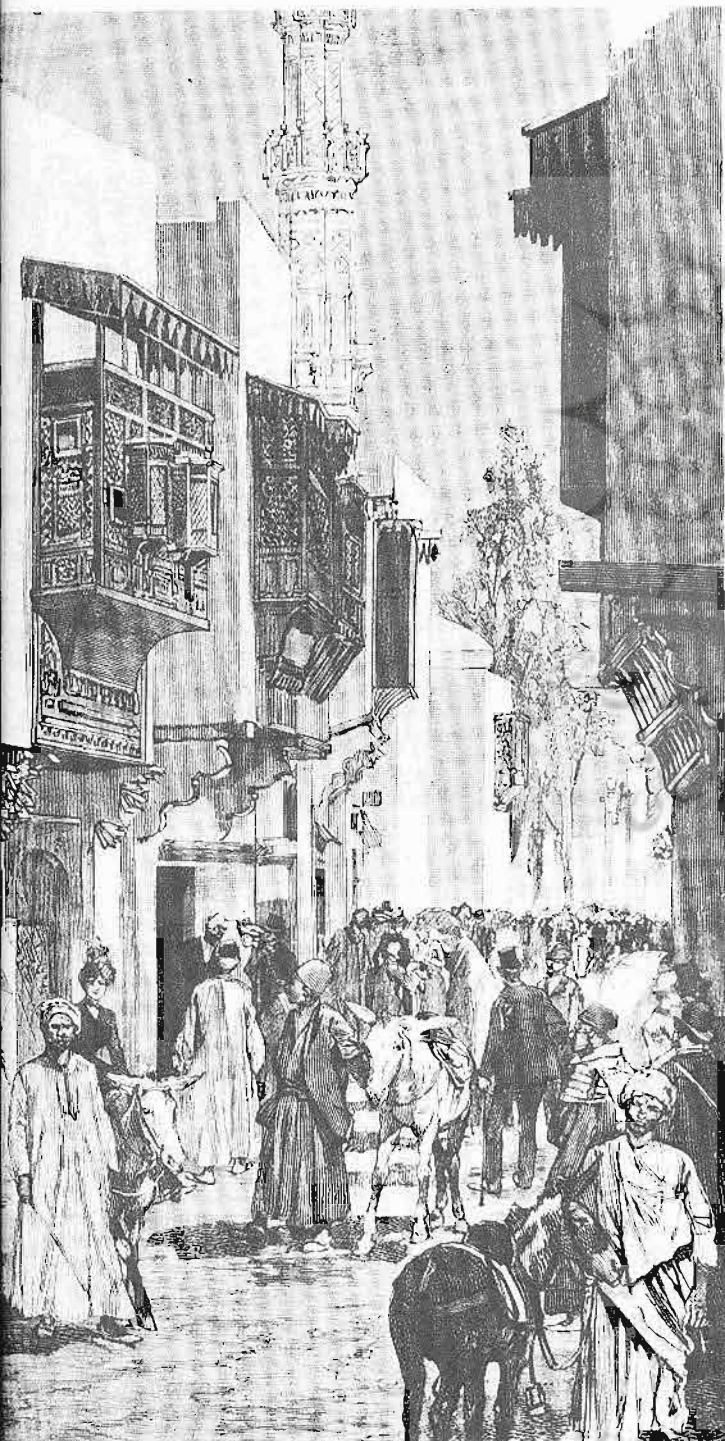
پذیرایی سلاطین در قرن سیزدهم

«در قرن سیزدهم، در دوره سلطنت ممالیک، مصر روابط خود را با کشورهای دیگر به سرعت گسترش داد. قاهره که از مبادلات پرنرم بازرگانی بین شرق و بنادر مدیترانه سود می‌برد به یکی از غنی‌ترین شهرهای جهان مبدل گشت.»

چنین تمدنی برخلاف آنچه بعضی تصور می‌کنند، نمی‌توانست بروی خود بسته و جدا از بقیه جهان باشد. فرمان سلطان قلاوون (۱۲۹۰ - ۱۲۷۸) به دستیاران خود در بنادر، در کتابهای تاریخ منعکس است: خوش رفتاری با مسافران و بازرگانان که از آنجا عبور می‌کنند، دلپسند آنان بودن و ایراز دوستی برای تشویق آنان به ماندن بیشتر، رعایت انصاف در مالیاتی که باید بپردازند تا چیزی علاوه بر آنچه سلطان مقرر کرده است از آنها گرفته نشود.

این فرمان من جمله چنین می‌گفت: «مسافران و بازرگانان، حاضران دریاها و روح بنادر ما هستند. سخنی که آنان می‌گویند به دل خواهد نشست. در مقابل خوبی که به آنان شود (همچون بذرافشانی در زمینی مرغوب) آنان برای پخش خبر آن بادبانه‌های کشتی خود را چون بال پرندگان خواهند گشود.» سلاطین به اینهم اکتفا نمی‌کردند. آنان برای بازرگانان شرق و غرب احکامی می‌فرستادند و آنانرا به سفر به مصر تشویق می‌کردند. شیوه مطبوع و ظریف نگارش این احکام حاکی از اهمیتی است که به رابطه با دنیای خارج می‌دادند.

قصاوت شود: «آنکه می‌خواهد به امپراتوری ما سفر کند، چون کسی تصمیم می‌گیرد که خدا جز خوبی برایش نخواست است. پس به کشوری بیاید که هیچکس نیاز به ذخیره آذوقه ندارد. زیرا این کشور بهشتی است برای ساکنان خود و تنوع مطلوبی است برای آنکه دوز از وطن خود بسر می‌برد. باشد که بازرگانان یمن، هند، چین سند و سایر نواحی که از دعوت ما آگاه گردند، آماده سفر به کشور ما شوند. در اینجا خواهند دید که واقعیت فراتر از سخن ماست و سودی که در انتظار آنان است بیش از وعده‌های ما.»

زمان تا قرعۀ خلیج ادامه داشت.

المقریزی طراح مصری (وفات در ۱۴۴۱) در کتاب الخطط نزدیک دویست صفحه در شرح این دوقصر آورده است که شامل چهارصد اتاق بود و یک تالار طلایی مجلل که خلیفه در آنجا بر تخت می‌نشست و در میان گروهی برگزیده از ملتزمان بار می‌داد و یک تالار زمرد با ستونهای مرمرین و یک ایوان بزرگ که خلیفه روزهای دوشنبه و پنجشنبه با جلال تمام در آنجا، مقابل پنجره‌یی که سقف گنبدی داشت، جلوس می‌کرد.

در واقع قاهره در دورۀ فاطمیان شهری نو بود. فرمانروایان این شهر به تقلید از امپراتور اگوست حق داشتند بگویند وارد

شهری از خست خام شدند و شهری از سنگ بجای گذاشتند. استعمال سنگ یک نوآوری محسوب می‌شد، زیرا از دوران باستان به بعد این کار متروک شده بود. همانطور که در پیش گفتیم بدرالجمالی، بخشی از حصار و دروازه‌های شهر را با سنگ از نوساخت (۱۰۹۱-۱۰۸۷).

این ساختمانها نشان دهنده کاری ستایش-انگیزند. مسجد بدرالجمالی نیز که برای تشکیل مجالس سوگواری مورد استفاده قرار می‌گرفت و مشرف بر مقطم است، از سنگ ساخته شده است. همچنین مسجد الافکار، مناره مسجد بدر، نشان دهنده یک نوآوری در معماری اسلامی مصر است.

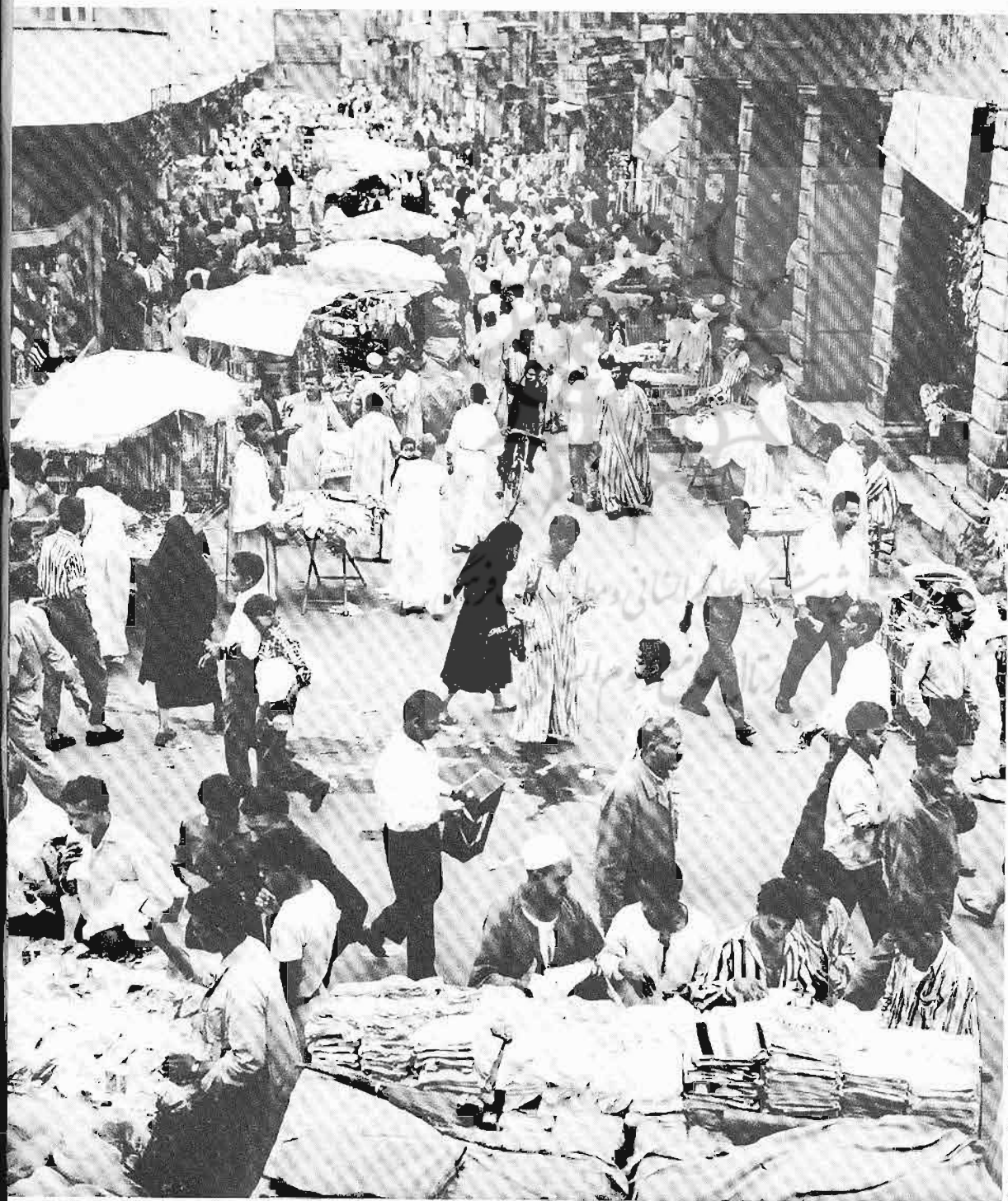
در زمان صلاح‌الدین ایوبی که در ۱۱۶۹

جانشین فاطمیان شد و تا سال ۱۱۹۳ حکومت راند، طرح شهر دچار تغییرات بزرگی شد. صلاح‌الدین خواست دیوار تازه‌یی بسازد که القاهره و فسطاط را در بطن شهری به وسعت دو برابر پایتخت فاطمیان بهم متصل کند.

ساختن حصار نیز که مشخص‌ترین اثر معماری قاهره است، متعلق به دورۀ صلاح‌الدین است. این حصار بر ارتفاعات دست دوم مقطم بنا شده است و به آنجا ادارات اصلی دولتی را منتقل کردند. بنا بر این مقر فاطمیان دیگر مرکز نقل شهر نبود.

نتیجۀ این انتقال بزودی ظاهر شد. کاخهای کهن ویران گشتند و بر خرابه‌های آن بناهای تازه‌یی قد برافراشتند. امروز از این کاخها، بقیه در صفحه بعد

سمت راست تصویر نقاشی از یکی از کوچه‌های قاهره در ۱۸۸۹. سمت چپ صحنه‌یی از کوچه امروزی در سوقها. با آنکه در قاهره اکنون ساختمانهای مدرن و آسمان‌خراش وجود دارد، در محله‌های قدیمی تغییرات بسیار کمی بظهور پیوسته است. در این محله‌ها، جمعیت مثل سابق در کوچه‌های تنگ و پرپیچی که در دوطرفشان دکه‌های کوچک قرار دارد، ازدحام می‌کنند. در دورۀ ممالیک، قاهره بیک شهر بزرگ بازرگانی و مملو از سیاح و مسافر تبدیل گشت و غنی‌ترین و پرجمعیت‌ترین شهرهای اسلامی شد. در بازارها، رایحه عطرها بادآور زمانی است که قاهره با عربستان خوشبخت و هند تهیه‌کننده ادویه گرانقیمت و پرمستری، داد و ستد داشت.

Photos © Alamy, Paris

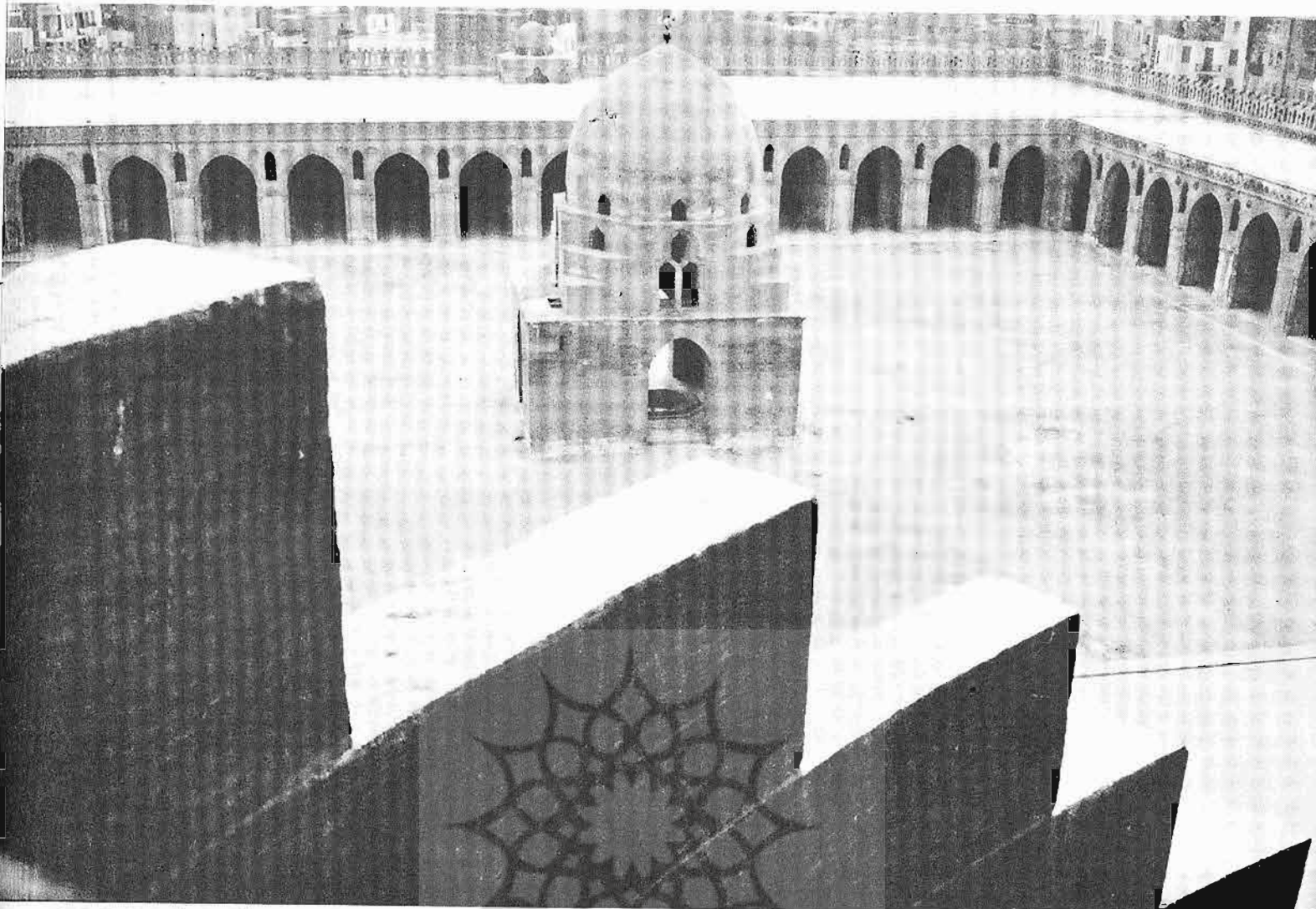

Photo © René Burri - Magnum

قاهره شهر هزار ساله (بقیه)

مناره‌ها، گنبدها و مشبکهای سنگی

رساله جامع علوم انسانی

ما بقی فقط در کتاب مقریزی وجود دارد: کوچه‌های پر ازدحام، بازارها و مهمانسراها که میعادگاه خارجیانی بود که از هر گوشه جهان می‌آمدند، کاکهای اختصاصی، با هر آن غنا و ثروتی که بتوان با پول بدست آورد، حماسهای عمومی، باغهای فراوان، ویلاها و کلاهدرنگی‌ها.

تحت حکمرانی ممالیک قاهره به مدت دو قرن و نیم غنی‌ترین، زیباترین و برجسته‌ترین شهرهای اسلامی باقی‌ماند. مساجد و سایر ابنیه یادگار آن زمان، شاهدهی است از ذوق پادشاهان این سرزمین و علاقه آنان به رفاه عمومی. معماری شهر از تنوع و کمالی خازن-العاده برخوردار است.

در هر يك از قرون دوازدهم و سیزدهم و چهاردهم شاهکارهای خاصی به وجود آمد.

از قلاوون که در دوره حکمرانی‌اش جنگهای صلیبی پایان یافت تا غاٹطیبك والفوری که در زمانشان عثمانی‌ها مصر را به اشغال

مانده است: مساجد و تکایای عزاداری، مسجد-مدرسه‌ها، دبستانها، مهمانسراها و گرمابه‌های عمومی درواقع خصلت خیره‌کننده معماری قاهره، بویژه مدیون ممالیک است.

متأسفانه جز چند دیوار عظیم از کاخ بیشتك، يك در زیبا متعلق به خانه یشك در نزدیکی مسجد بزرگ سلطان حسن و مقر امیر موسوم به بیت‌القاضی که نسبتاً سالمتر مانده است، از کاکهای مجلل آنان، تقریباً چیزی برجای نیست.

فقط شرحی که مسافران داده‌اند و اشیاء کمال یافته‌یی که باعث سربلندی موزه‌هاست، امکان می‌دهد که از زیبایی مجلل این کاکها تصویر کلی و مبهمی در ذهن بیننده مجسم‌شود. تنها يك قسمت از بازار سرپوشیدیی که سقف حصیری یا چوبی و نیز طارمی‌های نفیسی که شبکه‌های آن از کوچه و حیاط خلوت خودنمایی می‌کردند، بجا مانده است.

جز قطعاتی چند از کنده‌کاریهای روی چوب، چیزی برجای نمانده است.

صلاح‌الدین و جانشینانش که تا سال ۱۲۵۰ حکم راندند، در معماری اسلامی مصر تغییرات تازه‌یی دادند. مسجد - مدرسه (نوعی مؤسسه آموزش عالی) در این زمان ظاهر شد و این مساجد و مدرسه‌های وابسته به آن بشکل صلیبی بنا شده‌اند.

ساختمان مناره‌های قیدار و بکار بردن تزئیناتی بنام «قندیل» شروع شد. استعمال «ترومپی» و تزئین گنبدها بسیار رواج یافت.

در دوره تسلط ممالیک که به‌دقیقه تا ۱۵۱۷، سال تصرف کشور به دست عثمانی‌ها ادامه یافت، رونق بازرگانی باعث گسترش بیشتر قاهره به سمت جنوب و غرب و شمال شد. در آنطرف دروازه شمالی القاهره، حومه جدیدی بوجود آمد.

بناهای زیادی از دوره ممالیک بجای

Photo © Abdel Fattah Eid, Le Caire

مناره‌ها، گنبد‌ها و مشبک‌های سنگی قدیمی‌ترین مساجد قاهره با مناره مارپیچی و ستون‌های آجری و نقش‌ونگار ظریفش، عملاً همان چیزی باقی مانده است که در ۸۷۹ توسط ابن طولون ساخته شد (عکس سمت راست). توده عظیم دژ مستحکم که صلاح‌الدین در قرن دوازدهم ساخت، در افق نظر می‌رسد. صلاح‌الدین توانست تمام این‌نارا به پسر برادر او سلطان‌العادل کار او را به انجام رساند. آب دژ از «چاه ژرف» تأمین می‌شد که در تخته سنگی هم‌سطح نیل حفر شده بود. گنبد‌ها و مناره‌های مسجد محمدعلی بزرگترین و زیباترین مساجد عهد عثمانی مشرف بر دره، دیده می‌شوند. در سمت کاملاً چپ عکس حیاط مسجد ابن طولون قرار دارد که از مناره پیداست.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

تاریخ معماری اسلامی

مشهورترین علامه های زمان به آن درختندگی می‌داد.

شهری واقع در بهشتی که نیل چنان سخاوتمندانه آبیاری‌اش می‌کند که گویی زمین آن میوه‌هایی را به رایگان در اختیار انسان می‌گذارد که کشاورزان زحمتکش از خاک توقعش را نداشتند.

در سراسر این دوره قاهره قلب دنیای اسلام و تمدن اسلامی باقی ماند. بغداد در ۱۲۵۸ از طرف مغول‌ها به تصرف درآمد و غارت شد و بعدها نیز هرگز نتوانست سر بلند کند. قاهره پناهندگان را با آغوش باز پذیرفت.

مصر در زمان ممالیک، تنها کشور خاور میانه بود که توانست در مقابل یورشهای خشم‌آگین مغول مقاومت کند. مصر سه بار مغول‌ها را شکست داد و به عقب راند. رفاه مصر بر اثر فتوحات مغول افزایش نیز یافت. از جمله به این سبب که بازرگانی مصر بیش بقیه در صفحه بعد

همه‌جا ابعاد بنا بیش از جزئیات معماری نظر را جلب می‌کند. چهارطاق بسیار زیبا در چهار گوشه حیاط خلوت قرار دارد.

این مجموعه در سابق با تزئیناتی از برنز و شیشه‌های میناکاری شده نفیس، زینت شده بود که نمونه‌هایی از آن در موزه هنرهای اسلامی موجود است. در حالی که امروز زیباترین پلاکهای برنزی در نوع خود، درهای مسجد مؤید، نزدیک باب‌زویله، را تزئین می‌کند.

سیاحان و نویسندگان عرب، عظمت شهر را بسیار می‌ستودند. ابن بطوطه، مازکوپولوی اسلام، در ۱۳۲۶ با تحسین و اعجاز از آن سخن گفته است.

در ۱۳۸۳ ابن خلدون مورخ بزرگ که در قاهره وفات یافت، این شهر را «مرکز عالم، باغ جهان و آشیانه نوع بشر» می‌خواند و شهری توصیفش کرده است «با کاخهای مجلل، صومعه‌ها، خانقاه‌ها و دانشگاههایی که حضور

تهدید می‌کردند، در همان هنگام که پرتغالی‌ها راه‌های مهم بازرگانی را به سوی هند و خاور دور می‌بستند، بناهایی عالی و مجلل یکی پس از دیگری سر برمی‌کشیدند. جلوخان عمارت‌ها، مناره‌ها و تزئینات داخلی، حاکی از ظرافت ذوقی روزافزون و قدرت تصویری دائم‌التراید است.

یکی از شاهکارها بویژه نظر را بخود جلب می‌کند، زیرا شباهتی به هیچکدام دیگر ندارد: مسجد - مدرسه سلطان حسن که بین سالهای ۱۳۵۶ و ۱۳۵۹ به کمک سنگهایی که از اهرام به دست آمده بودند، ساخته شد. بدون احتمال اشتباه زیاد می‌توان گمان برد که عظمت و غول‌آسایی این بنا تا حدی به آن سبب است که از اهرام الهام گرفته است.

دیوارهای بسیار بلند آن، همان‌گونه با لبه‌های بس مجلل تزئین شده‌اند که میکل‌آنژ دیوارهای قصر فرنس را در رم ساخته است.

قاهره شهر هزار ساله (بقیه)

از پیش بسوی بازارهای اروپایی که در آن زمان در منتهای گسترش بود، متوجه می‌شد.

کار صنعتگران قاهره به درجات عالی کمال رسید. تعداد زیادی از آثار فلزی، چوبی یا شیشه‌یی از این دوره بجا مانده است که در مساجد و موزه‌ها دیده می‌شود.

به علاوه نمای شهر، مجموعه هماهنگی از گنبدها و مناره‌ها را در افق بوجود می‌آورد و به برکت کوششهای مشترك معماران و صنعتگران، قاهره به یکی از زیباترین شهرها مبدل شده که بشر تاکنون بوجود آورده است.

ژرف دوگوبینو نویسنده و جهانگرد فرانسوی در قرن نوزدهم، مشاهده کرد که خاطره زمان ممالیک بر همه چیز سایه افکنده است. پس کار کرده‌اند، پس که بناهای عالی و محکم ساخته‌اند. او می‌گوید تنها آنان قادرند که در سنگها دنیایی از نقش و نگار که بنحوی چنین پرشکوه بناهای تمام آسیا را زینت می‌دهد، بوجود آورند.

وی اضافه می‌کند که ممالیک بلافاصله پس از خروج از حال بردگی و به محض آنکه شمشیرها را زمین گذاشتند و قدرت خود را مستقر کردند، ظاهراً قادر به خلق هیچ اثر مبتدلی نبودند و آنچه ساختند در تمام معنای اسلامی بقیه دنیا بی‌نظیر است.

قاهره پس از تصرف به دست عثمانی‌ها در ۱۵۱۷، رو به افول گذاشت. یوغ عثمانی بر مصر سنگینی می‌کرد. مبادلات مصر با مشرق زمین به تدریج کاهش یافت. معدنک این قرون درزیبایی قاهره کاملاً هم بی‌اهمیت تلقی نمی‌شود.

نه ذوق و استعداد و نه مهارت هیچکدام به پای زمان پیش نمی‌رسید. با وجود این تا ابتدای قرن نوزدهم هم بناهای جدیدی در شهر ساخته شد که در جذابیتهای شهر برای سیاحان دارد، بی‌اثر نیست.

در ۱۷۹۸ سیاست قدرت و تکنیک‌های جدید، همراه بناپارت به مصر هجوم آورد. مصر خواه و ناخواه به دنیای مدرن کشیده شد. تغییراتی که در این کشور بوجود آمد عمیق و سریع بود.

بیننده وقتی در حال گردش در کوچه‌های شهر مدرن، در امتداد نیل، حرکت می‌کند ممکن است متوجه این تاریخ چندین قرنی نشود مگر آنکه در سمت غرب چشمش به اهرام ساکن و لایتغیر بیفتد و یا در شرق دژ پرغرور سلطان صلاح‌الدین را ببیند.

ولی در کوچه‌های شهر قدیمی، گذشته را هرگز نمی‌توان فراموش کرد. قاهره مثل نقاط متعدد دیگری که در دشت خارق‌العاده نیل قرار دارند، کتابی است سنگی که اوراق آن حاکی از خصلت جاودانی کوشش بشر است.

هریک از آنها رهگذر را به این می‌خواند که بکوشد تا بهتر به طبیعت هم نوعان خود در زمانها و مکانهای دیگر پی‌برد.

سمت راست: در این تصویر که متعلق به قرن نوزدهم است، یکی از اهالی قاهره که از زیارت کعبه بازگشته است به کمک نقش‌ها و تصاویر، سفر خود را به شهر مقدس مسلمانان، تعریف می‌کند. عکس زیر و عکس سمت چپ: دو منظره از دانشگاه الازهر.

Photos © Paul Almasy, Paris

